

3748 - Mekke'deki Mescid-i Haram'ın tarihi hakkında kısa bilgi

Soru

Mescid-i Haram hakkında benden bir araştırma tezi istendi.Bana bu konuda yardımcı olmanızı istirham ediyorum.

Detaylı cevap

Allah’a hamd olsun.

Hamd, yalnızca Allah'adır.

Mescid-i Haram, Mekke'dir. Mekke ise, Arap yarımadasında deniz seviyesinden yaklaşık 330 metre yükseklikte bulunan bir şehirdir. Mekke'nin kuruluş tarihi, Allah'ın yakın dostu (Halilullah) İbrahim -aleyhisselâm- ile oğlu İsmail -aleyhisselâm- devrine rastlar.

-İslâm peygamberi Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem- burada doğmuştur.

-İlk vahiy burada inmiştir.

-İslâm nuru buradan yayılmaya başlamıştır.

-Yeryüzünde insanlar için kurulan ilk mescit, Mescid-i Haram buradadır.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

[إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ] سورة آل عمران الآية: 96

"Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidâyet kaynağı olarak insanlar için (ibâdet amacıyla) kurulan ilk ev, Mekke'deki (Kâbe)dir." (Âl-i İmrân Sûresi: 96)

Ebu Zer'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ أَوَّلِ مَسْجِدٍ وُضِعَ فِي الْأَرْضِ؟ قَالَ: الْمَسْجِدُ الْحَرَامُ. قُلْتُ: ثُمَّ أَيٌّ؟ قَالَ: الْمَسْجِدُ

[الْأَفْصَى. قُلْتُ: كَمْ بَيْنَهُمَا؟ قَالَ: أَرْبَعُونَ عَامًا، ثُمَّ الْأَرْضُ لَكَ مَسْجِدٌ، فَحَيْثُمَا أَدْرَكْتَكَ الصَّلَاةُ فَصَلِّ.] رواه مسلم

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e, yeryüzünde (namaz ve ibâdet için) kurulmuş (binâ edilmiş) olan ilk mescidin hangisi olduğunu sordum.

-Mescidi Haram, diye cevap verdi.

Ben:

-Sonra hangisidir? Diye sordum.

-Mescidi Aksâ'dır, diye cevap verdi.

Ben:

-Bu iki mescidin (binâ edilişi) arasında ne kadar zaman vardır? Diye sordum.

-Kırk sene vardır.Namaz sana nerede yetişirse namazı orada kıl. İşte orası bir mescittir, diye cevap verdi." (Müslim,hadis no:808)

Doğudan batıya bütün müslümanların kıblesi olan Kâbe, yaklaşık olarak Mescid-i Haram'ın ortasında bulunmaktadır.Yüksekliği on beş metre olup kare yapılı, büyük bir oda şeklindedir. Kâbe'yi, Allah'ın emriyle Halilullah İbrahim -aleyhisselâm- inşa etmiştir.

Nitekim Allah -azze ve celle- bu konuda şöyle buyurmuştur:

[وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ مَكَانَ الْبَيْتِ أَنْ لَا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا وَطَهِّرْ بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ] سورة الحج الآية: 26

"(Ey Nebi! Hatırlar mısın?) Hani biz İbrahim'e, Kâbe'nin yerini hazırlamış ve (ona şöyle demiştik): Bana hiçbir şeyi ortak koşma; tavaf edenler, namaz kılanlar, rükû ve secde edenler için evimi temiz tut." (Hac Sûresi: 26)

Âyet-i kerimede geçen "Bevve'nâ" kelimesi; ona yönelt, ona teslim et ve binâ etmesi için ona izin ver, anlamındadır.(İbn-i Kesir Tefsiri)

Allah Teâlâ yine şöyle buyurmuştur:

[وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ] سورة البقرة الآية: 127

"(Ey Nebi! Hatırlar mısın?) Hani İbrahim, İsmail ile birlikte Evin (Kâbe'nin) temellerini yükseltirken (ikisi şöyle duâ etmişti): Ey Rabbimiz! Bizden (bu binâyı) kabul buyur! Şüphesiz sen, (her sözü) hakkıyla işitensin, (her fiili) hakkıyla bilensin." (Bakara Sûresi: 127)

Vehb b. Münebbih'ten rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

"... Kâbe'yi, ilk önce İbrahim -aleyhisselâm-, sonra Amâlikalar, sonra Curhum, daha sonra da Kusay b. Kilâb inşâ etmiştir.

Kureyşlilerin Kâbe'yi inşâ etmelerine gelince, bu olay meşhurdur... Kureyşliler, ekin bitmez vâdinin taşları ile Kâbe'yi inşâ etmeye ve taşları omuzlarında taşımaya başladılar. Derken Kâbe'nin yüksekliği yirmi arşına ulaştı... Kâbe'nin inşası ile Muhammed -sallallahu aleyhi ve sellem-'e vahyin inmeye başlaması arasındaki süre beş yıl, Mekke'den çıkarılması ile Kâbe'nin inşası arasındaki süre ise, on beş yıl idi. Bu olayı, Abdurrezzak, Me'mar'dan, o Abdullah b. Osman'dan, o da Ebu Tufeyl'den bu şekilde zikretmiştir.

Me'mar, Zührî'den şöyle nakletmiştir:

"Kureyşliler Kâbe'yi inşâ ederken Hacer-i Esved'in bulunduğu yere geldiklerinde hangi kabilenin Hacer-i Esved'i kaldırıp yerine koyması konusunda aralarında anlaşmazlık çıktı. Öyle ki birbirleriyle kavga edecek duruma geldiler. Bunun üzerine Kureyşliler:

-Gelin, aramızda hüküm vermesi için şu yoldan ilk görünen kişiyi hakem kılalım! dediler ve bu konuda anlaşmaya vardılar. Ardından beklemeye başladılar. Derken henüz bir delikanlı yaşta olan ve üzerinde kaplan derisinden bir atkı bulunan Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- onların huzuruna çıkınca ondan hakem olmasını istediler. Bunun üzerine Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem- Hacer-i Esved'in getirilmesini ve yere serdiği örtünün ortasına konulmasını, sonra da her kabile reisinin örtünün bir ucundan tutup kaldırmasını istedi. Kendisi de yukarı çıkıp Kureyşliler Hacer-i Esved'i yukarıya doğru kaldırınca kendi elleriyle onu yerine koydu." (el-Ezrakî, "Mekke

Tarihi", c: 1, s: 161-164)

Âişe'den -Allah ondan râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o şöyle demiştir:

سَأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْجَدْرِ أَمِنَ الْبَيْتِ هُوَ؟ قَالَ: نَعَمْ، قُلْتُ: فَلِمَ لَمْ يُدْخِلُوهُ فِي الْبَيْتِ؟ قَالَ: إِنَّ قَوْمَكَ قَصَرَتْ بِهِمُ النَّفَقَةُ. قُلْتُ: فَمَا شَأْنُ بَابِهِ مُرْتَفَعًا؟ قَالَ: فَعَلَ ذَلِكَ قَوْمُكَ لِيُدْخِلُوا مَنْ شَاءُوا وَيَمْنَعُوا مَنْ شَاءُوا، وَلَوْلَا أَنَّ قَوْمَكَ [حَدِيثٌ عَنْهُمْ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَأَخَافُ أَنْ تُنْكَرَ قُلُوبُهُمْ لَنَظَرْتُ أَنْ أُدْخِلَ الْجَدْرَ فِي الْبَيْتِ وَأَنْ أُلْزِقَ بَابَهُ بِالْأَرْضِ.] رواه مسلم

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'e:

-Cedr(şu anda açık olan, Hicr veya Hatîm diye adlandırılan yer)Beytullah'tan mıdır? Diye sordum.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

-Evet, diye cevap verdi.

Ben:

-Peki onu niçin Beytullah'a (Kâbe'ye) dâhil etmediler, diye sordum.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

-Senin kavmin (helal) nafakası (parası) yetmedi de (onun için onu Kâbe'ye dâhil edemediler), diye cevap verdi.

Ben:

- Peki (Beytullah'ın) kapısının yüksek oluşunun sebebi nedir? diye sordum.

Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-:

- Senin kavmin (Kureyşliler) istedikleri kimseleri içeri girdirmek, istemediklerini de engellemek için böyle yaptı.Şayet kavmin câhiliye devrine yakın (yeni müslüman) olmasaydı; ki kalplerinin çirkin karşılaşmasından endişe ediyorum- o zaman Cedr'i (Hicr'i) Beytullah'a dâhil eder ve kapısını da yere doğru bitiştirirdim, diye cevap verdi." (Müslim, hadis no: 2374)

Kâbe, İslâm'dan önce (Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem-'in dünyaya geldiği yılda) Habeşistanlı Ebrehe tarafından saldırıya uğradı. Bunun da sebebi; Ebrehe, Yemen'de bir kilise inşa etti ve hacıların, Kâbe yerine oraya yönelmelerini istedi.(Fakat istediği olmayınca) beraberinde fillerin olduğu bir ordu ile Mekke'ye doğru yola çıktı. Ebrehe ve ordusu Mekke'ye ulaştığında Allah Teâlâ onların üzerine sürü sürü kuşlar gönderdi. Her kuş, birisi gagasında ve diğer ikisi de ayaklarında olmak üzere nohut ve mercimek büyüklüğünde üç taş taşıyordu.Taşın isabet ettiği kimse helak oldu. Böylelikle Ebrehe'nin ordusu Allah -azze ve celle'nin emriyle helaka uğrayıp yok oldular.

Nitekim Allah Teâlâ bu olayı yüce kitabı Kur'an-ı Kerim'de şöyle zikretmiştir:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ 1 أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ 2 وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ 3 تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ 4 (([فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ 5)) [سورة الفيل]

"(Ey Nebi! Kâbe'yi tahrip etmek isteyen), fil sahiplerine (fillerle techiz edilmiş Ebrehe ordusuna) Rabbinin neler ettiğini görmedin mi? Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?Üzerlerine balçıktan pişirilmiş taşlar atan sürü sürü kuşlar gönderdi. Nihayet onları yenilmiş ekin yaprakları hâline getirdi." (Fil Sûresi) (İbn-i Hişam, "Siyer-i Nebi", c: 1, s: 44-58)

Gerek duyulmadığı için Kâbe'yi çevreleyen bir duvarın yapımına ihtiyaç yoktu.

Yakut el-Hamevî bu konuda şöyle demiştir:

"Kâbe'yi çevreleyen ilk duvarı Ömer b. Hattab -Allah ondan râzı olsun- inşa etti. Nebi -sallallahu aleyhi ve sellem- ve Ebu Bekir'in -Allah ondan râzı olsun- zamanlarında Kâbe'yi çevreleyen bir duvar yoktu.İnsanlar, Kâbe'yi sıkıştırıp evlerini ona bitişik olacak derecede yakın yapınca, Ömer -Allah ondan râzı olsun- şöyle dedi:

-Şüphesiz ki Kâbe, Allah'ın evidir. Beytullah'ın da bir avlusunun olması gerekir.Onun avlusuna kadar siz girdiniz, o sizin avlunuza girmedi, dedi.

Bundan dolayı Kâbe'nin çevresindeki evleri satın aldıktan sonra yıktırıp çevresinigenişletti. Kâbe'nin çevresindeki bazı ev sahipleri evlerini satmadılar. Daha sonra Ömer -Allah ondan râzı olsun- evlerine karşılık daha yüksek miktarda ücret verip onlardan evlerini satın aldı ve insanın

boyuna ulaşmayacak yükseklikte Kâbe'nin çevresine duvar ördürdü. Lambalar bu duvarın üzerine konurdu.

Osman b. Affan'ın -Allah ondan râzı olsun- hilâfeti zamanında Osman -Allah ondan râzı olsun- Kâbe'nin çevresinde bulunan başka evleri daha yüksek fiyatla satın aldı. Denildiğine göre Kâbe'nin çevresine revakları ilk yaptıran kişi, Osman b. Affan -Allah ondan râzı olsun- olmuştur.

İbn-i Zübeyr -Allah ondan râzı olsun- Mescid-i Haram'ı genişletmedi, ama daha da güzelleştirdi, avlusuna mermerden direkler koydurup kapılarının sayısını artırdı ve öncekinden daha güzel bir hale getirdi.

Abdûlmelik b. Mervan'ın hilâfeti zamanında Mescid-i Haram'ın duvarı yükseltildi.Kızıldeniz yoluyla Mısır'dan Cidde şehrine direkler getirildi.Ardından bu direkler tekerlekler üzerinde Cidde'den Mekke'ye taşındı.Haccac b. Yusuf ise, bu direklerin üzerine örtü giydirilmesini emretti.

Velid b. Abdûlmelik'in hilafeti zamanında Mescid-i Haram'ın dekoru güzelleştirildi, Mizabına (altınoluk) ve tavanına büyük harcama yapıldı.

Mansur ve oğlu Mehdi zamanında da Mescid-i Haram'a harcama yapıldı ve dekoru daha güzel bir hale getirildi.

Böylelikle asırlar boyu Mescid-i Haram'a yapılan bakım ve harcamalar devam etti.

Mescid-i Haram'da birtakım dînî eserler de bulunmaktadır:

-Makam-ı İbrahim: Allah'ın yakın dostu (Halilullah) İbrahim -aleyhisselâm-'ın Kâbe'yi inşa ederken üzerinde durduğu taştır.

-Zemzem kuyusu: Yerden fişkırان bu suyu, Hâcer ve oğlu İsmail -aleyhisselâm- susayınca Allah Teâlâ onu yerden çıkarmıştır.

-Hacer-i Esved ve Rûkn-ü Yemânî: Bu ikisi, cennetin yakut taşlarındandır.

Nitekim Abdullah b. Amr'dan -Allah ondan ve babasından râzı olsun- rivâyet olunduğuna göre o

şöyle demiştir:

"Rasûlullah -sallallahu aleyhi ve sellem-'i şöyle derken işittim:

إِنَّ الرُّكْنَ وَالْمَقَامَ يَأْفُوتَانِ مِنْ يَأْفُوتِ الْجَنَّةِ، طَمَسَ اللَّهُ نُورَهُمَا، وَلَوْ لَمْ يَطْمَسْ نُورُهُمَا لَأَضَاءَنَا مَا بَيْنَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ. [رواه الترمذي وأحمد]

"Şüphesiz ki Hacer-i Esved ile Rûkn-ü Yemânî, cennetin yakutlarından iki yakuttur. İkisinin nurunu Allah söndürdü. Şayet Allah ikisinin nurunu söndürmeseydi, doğu ile batının arasını aydınlatırdı." (Ahmed ve Tirmizî rivâyet etmiştir. Sünen-i Tirmizî, hadis no: 804)

Mescid-i Haram'ın çevresinde Safâ ve Merve tepeleri bulunmaktadır.

-Yeryüzünde haccedilen tek mescit olması, Mescid-i Haram'ın özelliklerinden birisidir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوْ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ [سورة البقرة الآية: 158]

"Şüphesiz ki Safa ile Merve, Allah'ın (dîninin açık) nişânelerindendir. Onun için her kim, hac veya umre niyetiyle Kâbe'yi ziyaret eder ve onları tavaf ederse (iki arasında sa'y ederse), bunda bir günah yoktur. Her kim de gönüllü olarak bir iyilik yaparsa, şüphesiz Allah kabul eder ve (yapılanı) hakkıyla bilir." (Bakara Sûresi: 158)

-Allah Teâlâ'nın emin ve güvenli bir yer kılması ve orada kılınan bir namazın yüz bin namazdan daha fazîletli olması, yine Mescid-i Haram'ın özelliklerinden birisidir.

Nitekim Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurmuştur:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنَّ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ [سورة البقرة الآية: 125]

"(Ey Nebi! Hatırlar mısın?) Hani biz, Beyt'i (Kâbe'yi) insanlar için (hac, umre, tavaf ve namazda) bir

toplanma ve güven yeri kılmıştık. Siz de Makam-ı İbrahim'denkendinize bir namaz yeri edinin (orada namaz kılın). İbrahim ve İsmail'e: Tavaf edenler, kendini ibâdete verenler, rükû ve secde edenler için Evimi (Kâbe'yi) temiz tutun, diye emretmiştik." (Bakara Sûresi: 125)

Allah Teâlâ yine şöyle buyurmuştur:

فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ
[عَنْ الْعَالَمِينَ] سورة آل عمران الآية: 97

"Onda (Beytullah'ta) apaçık deliller, Makam-ı İbrahimvardır.Kim oraya girerse, güven içinde olur. Yoluna gücü yetenlerin o Evi (Beytullah'ı) hacetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim de (haccın farz oluşunu) inkâr ederse, bilmelidir ki, Allah bütün âlemlerden müstağnîdir (Kimseye muhtaç değildir, aksine her şey O'na muhtaçtır)." (Âl-i İmrân Sûresi: 97)

Bu konuda el-Ezrakî'nin; "Ahbâru Mekke" adlı eseri ile el-Fâkihânî'nin; "Ahbâru Mekke" adlı eserine bakabilirsiniz.

Başarıya kavuşturan ve dosdoğru yola ileten yalnızca Allah Teâlâ'dır.